

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2



ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

<i>Єременко Олександр Михайлович</i> ГІПОТЕТИЧНА МОЖЛИВІСТЬ МІСТИЧНОГО КОМУНІЗМУ	326
<i>Смазнова Ірина Сергіївна</i> ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОБЛЕМУ ФІЛОСОФІЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА МЕДІАПРАКТИК.	328
<i>Капустіна Надія Борисівна</i> РЕКЛАМА У МАС-МЕДІА: ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ	331
<i>Сумарокова Людмила Миколаївна</i> «ЦІННОСТІ» ТА «ІНТЕРЕСИ» В СУЧАСНИХ АРГУМЕНТАТИВНИХ ПРАКТИКАХ	335
<i>Крижановська Тетяна Олександрівна</i> КОНЦЕПТ САМОСТІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМІ.	338
<i>Токар Людмила Вікторівна</i> ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ РІВНЯ АБДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ КАНДИДАТІВ ПІД ЧАС ТЕСТУ НА КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ.	342
<i>Польовий Святослав Сергійович</i> НАРАТИВ ЯК ФОРМА ВЛАДИ.	345
<i>Максимчук Діна Дмитрівна</i> ЗАЛЕЖНІСТЬ ТА САМОДОСТАТНІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-АНТРОПОЛОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ.	348
<i>Скриннік Руслан Алізамінович</i> ІСТОРИЧНИЙ ПРОЦЕС У КОНТЕКСТІ СВІТ-СИСТЕМНОГО АНАЛІЗУ	351
СЕКЦІЯ 18. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВИХ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ	
<i>Кормич Людмила Іванівна, Кормич Анатолій Іванович</i> ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ ЯК ДЕМОКРАТИЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗШИРЕННЯ УЧАСТІ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: МОЖЛИВОСТІ І ЗАСТЕРЕЖЕННЯ	355
<i>Вітман Костянтин Миколайович, Капсамун Олег Георгійович</i> СТРАТЕГІЯ «ЗВОРОТНОГО КІСІНДЖЕРА» В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ КОНФРОНТАЦІЇ: ГЕОПОЛІТИЧНА ДИЛЕМА США	358
<i>Мамонтова Елла Вікторівна</i> СЕМІОТИКА ЯК АКТУАЛЬНИЙ МЕТОД ПОЛІТИЧНОЇ АНАЛІТИКИ У ДОБУ ГІБРИДНИХ ВІЙН.	361
<i>Завгородня Юлія Володимирівна</i> ПОЛІТИКА ЗАХИСТУ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ХАРАКТЕРИСТИКА ПОНЯТЬ	363
<i>Козьміних Альона Віталіївна</i> ВИМУШЕНИЙ ЦИФРОВИЙ АВТОРИТАРИЗМ ЯК БЕЗПЕКОВИЙ ВИКЛИК В УМОВАХ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ.	366
<i>Краснопольська Тетяна Миколаївна, Каприця Роман Олександрович</i> РОЛЬ ПОЛІТИЧНИХ ЕЛІТ У ПРОЦЕСІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОСТРАДЯНСЬКОГО ПРОСТОРУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)	368
<i>Сушко Анатолій Іванович</i> ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	371
<i>Лисянський Павло Леонідович</i> ПСИХОЛОГІЧНІ ОПЕРАЦІЇ ЯК ВИКЛИК НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ БЕЗПЕЦІ ДЕМОКРАТІЇ	373
<i>Железков Андрій Іванович</i> СПЕЦИФІКА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ЗА РІЗНИХ ВИДІВ ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ.	377
СЕКЦІЯ 19. СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Яковлев Денис Вікторович</i> ПОЛІТИЧНА ПРОПАГАНДА ТА СОЦІАЛЬНИЙ ЧАС: МІФОЛОГІЯ МАЙБУТНЬОГО.	380

поєднуються і увага до внутрішнього світу кожного суб'єкта діяльності, і сумісне творче творення єдиного цілого [3, с. 23-27, 200-201].

Із цього випливає, що якісне розуміння загальності цінностей може полягати в дослідженні тих ознак суб'єкта діяльності (властивостей, відношень), без яких неможливе саме існування і, тим більш, розвиток людини як людини. До таких невід'ємних цінностей належать, до прикладу, захищеність прав людини і соціуму на гідне життя, на свободу мислення і творчості, на почуття власної гідності, – без яких неможливі ні хороша економіка, ні хороша політика, ні хороше духовне життя. Загальність цінностей в такому розумінні не може протистояти жодному дійсному інтересу, а може лише підтримувати його реалізацію. Цінності абстрактними бути не можуть, абстрактними можуть бути тільки поняття і смисли слів. «Цінність» і «інтерес» протиставляють тоді, коли забувають (чи не знають, чи не хочуть знати) про закони мови, про семіотику, про логіку, навіть практичну, оскільки будь-яка логіка спрямована на дійсний мир, а не уводить від нього. Абстрактне слово не завжди означає непотрібну річ.

Список використаних джерел:

1. Сучасні аргументативні практики: логіко-комунікативні критерії ефективності. *Філософські аспекти дослідження казуальності в соціально-гуманітарній сфері* : монографія / О. М. Єременко, О. В. Соловйов та ін.; за ред. О. М. Єременка. Одеса : Гельветика, 2021. С. 242-314.
2. Гжегорчик А. Спроба змістовного опису світу цінностей та її етичні наслідки. *Філософія освіти*. 2017. № 2 (21). С. 49.
3. Scharmer Otto C. The essentials of theory U. Core Principles and Applications. Berrett-Koehler Publishers. Inc. a BK Business Book.

Ключові слова: мотивація в аргументації, аргументативні практики, цілі, інтереси, цінності, аспекти загальності цінностей.

Keywords: motivation in argumentation, argumentative practices, goals, interests, values, aspects of the sacredness of values.

Крижановська Тетяна Олександрівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри філософії, кандидат філософських наук*

КОНЦЕПТ САМОСТІ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ТРАНСЦЕНДЕНТАЛІЗМІ

Вивчення витоків американської філософії має значну важливість, особливо в контексті сучасних глобальних процесів, що висуюють на перший план питання особистої автономії, моральної відповідальності та цінності людського досвіду. У часи культурної гомогенізації, цифровізації та зростання індивіду-

ального скепсису щодо зовнішніх авторитетів, американська філософія, зокрема її трансценденталістська традиція, пропонує унікальний шлях мислення, який поєднує свободу з етикою, а внутрішнє переживання – з універсальними ідеалами. Вона формувалася як реакція на новий світовий порядок і потребу в новій ідентичності. Саме тому її концептуальні засади зберігають актуальність для філософського осмислення й сьогодні.

Предметом осмислення в цих тезах є філософський зміст і значення концепту самості в американському трансценденталізмі, зокрема в працях Ральфа Волдо Емерсона та Генрі Девіда Торо. Аналіз здійснюється в контексті їхнього прагнення до самодостатності, духовної незалежності та злиття з вищим порядком буття, що дозволяє побачити, як трансценденталісти вибудовували особливу антропологічну модель – людину як центр самотворення і морального вибору.

У філософії Ральфа Волдо Емерсона концепт самості постає не як емпіричне «я» чи соціальна роль, а як внутрішній духовний центр особистості, що безпосередньо пов'язаний із вищим порядком буття. В есе «Self-Reliance» (1841) він стверджує, що істина міститься всередині кожної людини, і тільки звернення до власної природи дозволяє досягти автентичного буття.

Центральною тезою есе є заклик до радикальної довіри до себе (trust thyself), що відкриває нову модель пізнання, в якій інтуїція – а не досвід чи раціональне міркування – виступає головним джерелом істини. Інтуїція у Р. Емерсона є прямим переживанням внутрішньої істини, якої неможливо досягти через наслідування, авторитет чи традицію. Людина, яка довіряє собі, долає зовнішню залежність і входить у зв'язок з універсальним Розумом. Така інтелектуальна довіра до себе не є актом нарцисизму чи егоцентризму, а радше формою онтологічної відкритості до власної природи як частини вищого буття. Це переосмислення картезіанського сумніву: не «я мислю», а «я вірю власному внутрішньому голосу».

Р. Емерсон рішуче критикує соціальний конформізм як головну загрозу самості. У його уявленні масова культура, традиції, звичаї та суспільні інституції розмивають індивідуальність, змушуючи людину жити чужими думками, прагненнями й страхами. Він пише: «Хто хоче бути людиною, повинен бути нонконформістом» [3, с. 37], підкреслюючи, що справжнє людське буття можливе лише через спротив зовнішньому тиску. Самість тут розгортається як форма духовного опору, подібна до стоїчного ідеалу внутрішньої свободи, але з елементами протестантського індивідуалізму: кожен сам несе відповідальність за істину свого існування. Відмова від конформізму – це не просто жест бунту, а онтологічний акт самотворення.

Р. Емерсон пропонує динамічну концепцію самості, в якій вона не є сталою субстанцією, а постійним актом оновлення та самоперевершення. Він наголошує: «Дурна послідовність – це привид обмеженого розуму» [3, с. 46], – тим самим відкидаючи уявлення про стабільну, незмінну ідентичність. Справжнє життя полягає у відкритості до змін, визнанні своєї суперечливості й здатності рости. У цьому світлі самість є не лише внутрішнім центром, а живим проце-

сом самотворення в нескінченному діалозі з власною совістю. Незважаючи на радикальну зосередженість на індивідуумі, концепт самості у Р. Емерсона не є соціально ізолюваним. Навпаки, він має виразний етичний вимір: людина, яка знайшла себе, стає джерелом моральної дії, прикладом для інших. Така особистість не наслідує мораль, а творить її у власному житті – через чесність, принциповість і цілісність. Самість не заперечує суспільство, а трансформує його зсередини, показуючи, що справжнє благо починається з внутрішньої цілісності.

Необхідно осмислити таке поняття філософії Р. Емерсона як Over-Soul (Наддуша), що позначає універсальний духовний принцип, який пронизує всесвіт і поєднує всіх індивідів у єдиному буттєвому полі. Це не просто релігійна або метафізична конструкція, а спроба дати філософське підґрунтя досвіду внутрішньої єдності людини зі світом і з іншими людьми. Over-Soul – це джерело істини, морального закону й інтуїтивного знання, до якого кожна індивідуальна свідомість має безпосередній доступ. Таким чином, самість у Емерсона не є замкненою в собі субстанцією, а є порогом до вищого, надіндивідуального виміру – до живої присутності Абсолюту, яка говорить з нами через совість, інтуїцію та миті натхнення. «Ми живемо у змінності, у поділі, у частинах, у крупинках. Тим часом у людині перебуває душа цілого; мудра тиша; всезагальна краса, з якою кожна частинка й кожна крупинка однаково пов'язані...» [2, с. 60]. Наддуша (Over-Soul) тут постає як трансцендентна єдність, що надає людині змогу досягнути вищій сенс буття не через розум, а через внутрішню тишу, інтуїцію, миттєве прозріння. У цьому світлі самість не є самодостатнім его, а є тією внутрішньою глибиною, яка вміє слухати тишу. Таким чином, Over-Soul не знищує індивідуальність, а виявляє її джерело у вищій, універсальній свідомості. У цьому філософському баченні самість і Наддуша – не дві різні реальності, а два рівні одного досвіду: людське «я» – це точка перетину індивідуального з універсальним.

Якщо говорити про погляд Генрі Девіда Торо, то самість постає не як абстрактна онтологічна чи метафізична категорія, а як жива, досвідчена через тілесність і природу реальність. Його добровільне усамітнення в лісі поблизу Уолденського ставу – це не втеча від суспільства, а радикальний експеримент із втілення ідеї духовної й матеріальної самодостатності. «Я пішов у ліси, бо хотів жити свідомо, звернутися лише до найсуттєвіших фактів життя...» [4], – пише Г. Торо, і цим він проголошує програму філософського аскетизму, що має на меті очищення буття від нав'язаних бажань, соціальних обов'язків і безглузвих звичок. У цьому проєкті самість розкривається через прямий досвід – як органічна єдність мислення, праці, споглядання й природи.

На відміну від більш споглядального і містичного Р. Емерсона, Г. Торо випробовує ідеї трансценденталізму на собі: його самість – це не лише інтелектуальне начало, а й аграрний робітник, ремісник, спостерігач за птахами та мислитель. Через щоденні практики Г. Торо демонструє, що істина не відкривається поза життям, а саме в ньому – коли індивід перебуває в глибокому контакті з природним світом. «Центральним у розумінні природи для мислителя є практика

усамітнення з нею... Ця практика є не тільки психологічним розвантаженням людини, але й способом інтелектуальної діяльності, адже мета прогулянок – насамперед відмежуватись від суспільно прийнятих цінностей, здорового глузду та побачити світ неупереджено» [Руденко, с. 154]. Самопізнання тут розкривається не як акт внутрішнього занурення в себе, а як постійний обмін із середовищем, у якому самість «віддзеркалюється» у простих речах. Відчуження від соціальних ролей відкриває простір для вільної самотності – не як ізоляції, а як граничної широти з собою і світом. Філософія самоті Г. Торо не є індивідуалізмом у вузькому сенсі, адже вона невід’ємна від етичного та екологічного виміру буття. Самість, за Г. Торо, – це не стіна між індивідом і світом, а можливість для життя у правді, у ритмі природи, у стані постійної духовної пильності. У цьому сенсі «Walden» – не лише автобіографічний звіт, а філософський маніфест дії: самість стає реальною лише тоді, коли вона реалізується – через свідомий вибір, відповідальність і вкорінення в буття.

Отже, концепт самоті в американському трансценденталізмі розкривається як інтеграція духовної автономії, моральної відповідальності та онтологічної відкритості до вищого порядку буття. У філософії Р. В. Емерсона самість – це внутрішнє джерело істини, що пов’язане з універсальною Наддушею (Over-Soul), яка дарує людині можливість інтуїтивного прозріння та моральної дії. Така самість не є закритим індивідуальним его, а є точкою перетину індивідуального з трансцендентним. У цьому полягає глибока духовна революція трансценденталізму: свобода особистості мислиться не як відокремлення від світу, а як занурення в глибинний сенс буття, доступний через довіру до власної природи. Самість постає не як готова субстанція, а як процес самотворення – внутрішньо динамічний, морально вкорінений, спрямований до єдності з універсальним Розумом.

У творчості Г. Д. Торо ця ідея набуває практичного втілення: самість реалізується в повсякденному досвіді, у дії, в контакті з природою, у відмові від суспільних шаблонів. Самотність, праця, споглядання – це засоби не втечі від світу, а способи повернення до істини життя, де самість може діяти автентично. Філософія самоті в американському трансценденталізмі долає розрив між теоретичним і практичним, між онтологією і етикою. Вона стверджує, що справжня свобода – це не зовнішня незалежність, а внутрішня цілісність, завдяки якій індивід перетворюється на моральний центр перетворення світу.

Список використаних джерел:

1. Руденко С., Труш Т. Американський трансценденталізм та ідея природи: філософські виміри в українському контексті. *Українознавство*. 2025. № 1 (94). С. 147–158. DOI: 10.17721/2413-7065.1(94).2025.323972
2. Emerson R. W. *The Over-Soul / Essays: First Series*. Boston: James Munroe and Company, 1841. URL: <https://emersoncentral.com/ebook/The-Over-Soul.pdf> (дата звернення: 12.04.2025).

3. Emerson R. W. *Self-Reliance. Essays: First Series*. Boston : James Munroe and Company, 1841. P. 35–70. URL: https://archive.vcu.edu/english/engweb/transcendentalism/authors/emerson/essays/selfreliance.html?utm_source (дата звернення: 12.04.2025).

4. Thoreau H. D. *Walden; or, Life in the Woods*. Бостон: Ticknor and Fields, 1854. URL: https://www.gutenberg.org/files/205/205-h/205-h.htm?utm_source (дата звернення: 12.04.2025).

Ключові слова: самість, трансценденталізм, автономія, інтуїція, моральна відповідальність, самопізнання, онтологічна єдність.

Keywords: selfhood, transcendentalism, autonomy, intuition, moral responsibility, self-knowledge, ontological unity.

Токар Людмила Вікторівна

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри філософії*

ПРОБЛЕМА ОЦІНКИ РІВНЯ АБДУКТИВНОГО МИСЛЕННЯ КАНДИДАТІВ ПІД ЧАС ТЕСТУ НА КОГНІТИВНІ ЗДІБНОСТІ

Абдукція є одним із найменш досліджених, у порівнянні з дедукцією та індукцією, найбільш суперечливим але разом з тим, не менш значимим і дуже перспективним для подальших досліджень видом міркування. Разом з тим, дане міркування активно застосовується і в повсякденному мисленні в професійній діяльності і в науковому пізнанні, хоча, при цьому, як метод залишається невідомим для багатьох фахівців-практиків. Особливу роль відіграє абдукція в юридичній діяльності, тому, не дивно, що одним із параметрів, які намагаються виміряти під час добору на посади суддів є здатність кандидатів до абдуктивного мислення. Згідно довідкової інформація про зміст анонімного тестування когнітивних здібностей кандидатів на посаду судді місцевого суду та суддів, які мають намір бути переведеними до іншого місцевого суду, одним із аспектів тесту на когнітивні здібності є тестування логічного мислення. Ця складова тестування, нарівні з дедуктивним та індуктивним мисленням включає в себе абдуктивне мислення: «вміння робити припущення, розрізняти факти та оціночні судження»[1]. Тестолог ставить за мету «оцінити навички кандидатів у формуванні найімовірніших пояснень для спостереження або фактів; уміння приймати рішення в умовах невизначеності або браку інформації; здійснювати оцінку правильності різних гіпотез»[1]. Та чи можлива об'єктивна оцінка здатності кандидата до абдуктивного мислення шляхом проходження даного тесту?

Ч. Пірс вперше виокремив на рівні дедукції та індукції абдуктивне міркування в якості засобу пошуку пояснювальних гіпотез. Він підкреслював, що «дедукція доводить, що щось має існувати, індукція показує, що щось дійсно існує, а